

Атаманенко А. Рецензія на монографію: Слісаренко О.М. Військово-стратегічні аспекти утворення українсько-шведського союзу 1708–1714 рр. Дніпро: Ліра, 2018. 360 с. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Історичні науки»*. Острог, 2019. Вип. 28. С. 157–158.

email: alla.atamanenko@oa.edu.ua

DOI: 10.25264/2409-6806-2019-28-157-158

Алла Атаманенко

**РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ:
СЛІСАРЕНКО О.М. ВІЙСЬКОВО-СТРАТЕГІЧНІ АСПЕКТИ
УТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКО-ШВЕДСЬКОГО СОЮЗУ 1708–1714 РР.
ДНІПРО: ЛІРА, 2018. 360 С.**

Проблему утворення українсько-шведського союзу, що виник у ході Великої Північної війни було поставлено ще М. Грушевським понад сто років тому. Однак через різноманітні обставини ця тематика довгий час не вивчалась. Насамперед, причину цього ми вбачаємо в центральній постаті цього союзу гетьманові Іванові Мазепі.

Непересічна постать гетьмана Івана Мазепи тривалий час залишалася поза науковим вивченням. Хоча його інколи згадували в своїх працях українські та російські історики XIX ст., однак такі згадки завжди носили негативний характер, більший в працях С. Соловйова, менший – в працях М. Костомарова та О. Лазаревського. В радянські часи вивчення діяльності Івана Мазепи взагалі перебувало під забороною. Наприклад, в цей час не було опубліковано жодного документу (листа чи універсалу), який би виходив з гетьманської Канцелярії. Лише в останні роки існування СРСР, період так званої «перебудови», ідеологічний тиск було трохи послаблено. В незалежній Україні такому викривленому ставленню до історії нашої Батьківщини покладено край: видано вже чотири томи документів гетьмана Мазепи, переглянуто в новій інтерпретації ряд аспектів Великої Північної війни.

Однак можна зауважити, що й до сьогодні не створено цілісної картини історії українських земель в роки Великої Північної війни, цілий ряд потребують дослідження та уточнення. Але подібне завдання виконати важко, враховуючи складну економічну ситуацію в нашій державі, з політичних причин різко ускладнився доступ до архівних джерел, основна частина яких перебуває в російських архівосховищах та нечисленність дослідників, що займаються даною проблематикою.

На цьому тлі нам здається своєчасним звернення до вказаної теми О.М. Слісаренка. Оскільки політико-дипломатичні аспекти українсько-шведського союзу вже вивчаються певний час такими українськими істориками як Т. Чухліб, О. Гуржій, В. Горобець, а також російською дослідницею Т. Таїровою-Яковлевою, логічно, що тепер предметом вивчення стали військово-стратегічні аспекти цього союзу. Відзначимо, насамперед, позитивні досягнення дослідника. Монографія має чіткий план та логічну структуру, джерельна база здається репрезентативною, адже включає не лише опубліковані, а й архівні джерела. Автором опрацьовано фактично всі спеціальні та більшість загальних робіт дослідників даної проблеми, в тому числі й зарубіжних. Якщо раніше доступ до них ускладнювався політичними причинами, то тепер цьому заважає мовний бар'єр. О.М. Слісаренко зумів об'єктивно оцінити доробок кожного з попередників, показати внесок їх у вирішенні поставленої проблеми, але й не затушовував їх недоліки та навіть робив спроби виявити причини цих недоліків.

Найбільш сильною частиною монографії, як на наш погляд, є третій та четвертий розділи, де аналізуються події весни-літа 1709 року навколо Полтави та події постполтавського періоду аж до закінчення активної фази боротьби за незалежність Козацької України у 1713 р. У даних розділах залучено нові матеріали, здійснено нові, більш доказові інтерпретації вже відомих джерел, а висновки автора здаються самостійними та обґрунтованими.

Разом з тим монографія не позбавлена певних недоліків, точніше, недоопрацьовань. На нашу думку, автору слід було активніше звернутися до праць таких істориків Т. Мацьків та О. Апанович, О.М. Слісаренко також використав більш ранні роботи Т. Таїрової-Яковлевої, при наявності нових редакцій її праць, присвячених гетьману Мазепі. Крім того, автор дещо переоцінює значення праць польського історика П. Ясениці, який досліджував історію Великої Північної війни лише епізодично, натомість коло сучасних польських дослідників цього періоду представлено в його монографії лише однією працею З. Анусіка. Варто було також згадати і працю відомого американського істо-

рика С. Плохія «Брама Європи», та використати його оцінки самостійницького руху Івана Мазепи. Хоча автор монографії широко залучав результати досліджень О. Сокирка, на наш погляд, питання про військовий потенціал козацького війська І. Мазепи як союзника шведів розкрито недостатньо глибоко.

В цілому ж монографія О.М. Слісаренка справляє позитивне враження, вона написана на належному науковому рівні, але разом з тим читається легко, а в ряді випадків навіть дотепно. Варто побажати автору і надалі продовжувати опрацювання цієї важливої та актуальної теми досліджень історії нашої Батьківщини.